

GUSTAV MAHLER ARCHIV

AMSTERDAM

27.2.1919

III

PROGRAMMA CONCERTGEBOUW

Donderdag
27 Februari 1919

Dirigent
Willem Mengelberg

ABONNEMENTSCONCERT - SERIE A No. 35

ZONDAG 2 MAART 1919 - 2½ uur :

36e ABONNEMENTS-CONCERT Serie A en B1

Dirigent : WILLEM MENGELBERG.

PROGRAMMA :

DERDE SYMPHONIE GUSTAV MAHLER

DONDERDAG 6 MAART 1919 - 8 uur :

37e ABONNEMENTS-CONCERT Serie A en B1

Dirigent : WILLEM MENGELBERG.

PROGRAMMA o.a :

EIN HELDENLEBEN..... RICHARD STRAUSS

(Viool-solo : LOUIS ZIMMERMANN.)

AU BON MARCHÉ
A. de Vries & Zonen

HANDSCHOENEN
JOUVIN & DENT

J. P. S.

PROGRAMMA

VAN HET

ABONNEMENTS-CONCERT

SERIE A EN B 2.

DONDERDAG 27 FEBRUARI 1919 - 8 UUR

DIRIGENT

WILLEM MENGELBERG.

DERDE SYMPHONIE GUSTAV MAHLER
(1860—1911)

EERSTE AFDEELING :

Iste DEEL.

TWEEDE AFDEELING :

2de TOT 6de DEEL.

Tempo di Menuetto.

Scherzo.

{ Sehr langsam. Misterioso (alt-solo).

{ „Es sungen drei Engel“ (vrouwen- en jongenskoor, alt-solo).

{ Adagio.

Alt-solo : Mej. META REIDEL.

Koor : Damesleden van het „Toonkunst“-koor en het Jongenskoor
der Vereeniging tot verbetering van den volkszang

(Dir. H. J. DEN HERTOG).

Einde : ± 10.15 uur.

Auguste Rodin's Mahlerbuste.

GUSTAV MAHLER'S EROÏCA.

Gelijk men met Beethoven's derde Symphonie een nieuwe epoque in de muziek moet beginnen, is ook Mahler's „Derde” een mijlpaal en wegwijzer tevens naar nieuwen tijd. Ja, men kan zeggen, dat zoowel Beethoven's als Mahler's Derde de historisch belangrijkste scheppingen zijn der symphonische kunst, nademaal zij, in aansluiting aan het algemeen-geestelijke en staatkundige leven der wereld, gewichtige keerpunten der menschheidsgeschiedenis in zich belichamen.

De geweldige *ethische* beteekenis der Eroïca is hierin gelegen dat met haar de muziek wordt verheven tot een geestelijke macht. Die muziek breekt uit de perken, die het bestek der achttiende-eeuwsche beschaving haar gesteld had, en formuleert nieuwe persoonlijkheidswaarden. De daad der Eroïca is slechts in den geest der groote fransche Revolutie te begrijpen. Deze heeft de grondslagen gelegd tot de samenleving der 19e eeuw. Aan den aanvang dezer eeuw verheft zich zodoende de Eroïca als de stralende oriflamme van een nieuwen tijd.

Den grootsten overgangstijd na dezen beleven wij thans. Maar de zanger van nu is reeds verstomd. Gustav Mahler heeft onzen tijd voorgevoeld in zijn scheppen. Gelijk in Beethoven's symphonie strijd en zegepraal der *persoonlijkheid* tot uiting komt, zoo wordt in Mahler's nieuwe symphonische kunst de menschelijke *gemeenschap* verheerlijkt. Zoo luidt het evangelie der 20ste eeuw en Gustav Mahler is zijn muzikale verkonder.

De nieuwe geest treedt voor het eerst krachtig naar voren in de derde symphonie, wier ontstaan van 1895/96 dateert. Mahler's eerste beide symphonieën zijn als stadia van ontwikkeling in menig opzicht te vergelijken met die van Beethoven. Gelijk zijne eerste symphonie is ook die van Mahler zuiverder in stijl, en geslotener dan de tweede. Deze draagt bij de beide meesters

het kenmerk van een overgangswerk, dat elementen van den ouden en nieuwen stijl in zich vereenigt. Mahler's streven naar nieuwe doeleinden is in diens eerste symphonieën wèlbeschouwd reeds opvallender: Beethoven doet naar de *Eroica* een reuzenstap ineens. Mahler's tweede symphonie staat wel op Beethoven's negende, maar heeft natuurlijk, als het werk van een ongeveer dertigjarige, niet die straffe concentratie van Beethoven's symphonisch testament. Ondanks den diepen kunstenaars-ernst van haren maker is de tweede van Mahler niet geheel vrij van een theatrale geste. Nog liggen soms het geestelijke en muzikale naast elkander; nog gaapt er een kloof hier en daar tusschen phantaisie en muziek van den componist.

In de derde symphonie is die kloof overbrugd. Al het extra-muzikale: natuur en mensch, phantaisie en ver-dichting — is geheel opgegaan in muziek. Ook is de nieuwe vorm gevonden die strookt met den geest. De tweeledigheid van het geheel, die Mahler reeds nastreefde in de vorige symphonie: hier is zij bereikt.

In de partituur der tweede staat na het eerste deel het voorschrift: „Hier folgt eine Pause von mindestens 5 Minuten". Bij de derde symphonie kon deze aanwijzing vervallen. Afgezien daarvan, dat, na het geweldige eerste deel, vanzelf en onvoorwaardelijk een pauze moet intreden, kon Mahler ditmaal op innerlijke gronden de eerste *satz* als „erste Abteilung" aanduiden, en er de vijf volgende stukken als „zweite Abteilung" tegenover stellen.

Enkel reeds naar den uiterlijken omvang — partituur-ruimte — is de eerste afdeeling bijna zoo groot als de volgende vijf stukken samen, aan duur der uitvoering echter neemt zij een goed half uur in beslag, tegenover den dubbelen tijd voor de tweede afdeeling.

Daarvan loopen de laatste drie deelen (no. 4—6: *Alt-solo*, *Vrouwenkoor* en *Adagio*) in elkander over, en zij moeten zonder onderbreking worden gespeeld. Maar ook de beide middendeelen (no. 2—3) hellen, in karakter en stemming, over naar de slotgroep.

Wat voor de opzet van het reuze-werk als geheel

geldt, dat hier een nieuwe architectuur is geschapen, kan men ook toetsen aan ieder deel op zich zelf. Terwijl in de tweede symphonie alleen nog maar het scherzo de volle rijpheid van den Mahlerstijl heeft bereikt, staat reeds de geheele derde op de hoogte der meesterschap. Vorm en inhoud dekken zich geheel, en alle poezie, filosofie, schilderkunst is geheel in muziek opgezogen en belichaamd. Leeft in de tweede symphonie nog een program buiten de muziek om, met name in het instrumentale deel van den laatsten satz, hier hoort het programma tot het wezen der muziek. Daarom laat een beschrijving van den geestelijken inhoud der derde symphonie de meest uiteenlopende woorden en beelden toe, die alle symbolen zijn voor deze muziek, — muziek, die onze phantaisie zoo eindeloos opwekt en verrijkt, zonder haar op bepaalde banen in toom te houden. Mahler-zelf poogde het karakter van de eerste afdeeling nader te omschrijven met de woorden: „Pan erwacht; der Sommer marschirt ein”. Het is de aanduiding eener kosmische gebeurtenis, die iedereen in deze muziek moet doorvoelen.

Of men dit gebeuren personificeert in den grooten Pan of een ander symbool daarvoor vindt, is eigenlijk bijzaak. Specht vermeldt als uitlating van Richard Strauss, dat hem bij de opvoering van dit deel: „die Vorstellung unabsehbarer Arbeiterbataillone” voorzweefde, die tot het Meifeest naar de Prater trekken. Wij zien het: de realist Strauss greep naar een symbool uit het moderne leven. En na de doorleving dezer laatste jaren kan men bezwaarlijk anders dan zulk een gedachte doordenken en ontkomt men er niet aan in dezen satz het tonen-beeld te zien der groote evolutie die wij doormaken.

Mahler heeft het voorgevoel van dezen tijd, zonder zich daarvan bewust te worden; hij formeert de nieuwe gemeenschap, gelijk Beethoven, honderd jaar vroeger, de nieuwe, vrije persoonlijkheid haar muzikale gestalte geschonken had. Gelijk wij in de Eroïca het levenslot van den enkeling doorleven, zoo in Mahler's Derde dat der gemeenschap.

Gelijk ik reeds zeide heeft Mahler hier een nieuwen vorm gevonden, die met den geheel nieuwen inhoud strookt. Terwijl hij in den eersten sats der tweede symphonie nog bewust den klassieken vorm handhaaft, wier reprise echter niet meer geheel in overeenstemming met het opgeworpen gegeven schijnt, heeft hij hier een nieuw type geschapen van symphonie-deel, dat aan kracht en logische geslotenheid absoluut evenknie is van het sonaten-type van Beethoven.

In menig opzicht gelijkt de nieuwe vorm op de klassieken; zoo blijft b. v. het principe van reprise en doorvoering behouden. Niet meer twee zelfstandig afgeronde en onderling contrasteerende themas vormen het grondmateriaal, maar heele groepen motieven en themas worden allengs ontwikkeld. Daardoor wordt de muzikale architectuur natuurlijk een gansch andere.

Joh. Wagenaar, die mede het beste over Mahler's derde symphonie heeft geschreven, dat wij bezitten ¹⁾, stelt een schema op der constructie van alle deelen. Dat van de eerste afdeeling vergt onze bijzondere belangstelling en moge daarom hier volgen.

Indeeling in groote onderdeelen : ²⁾

1ste Onderdeel.	}	a. Inleiding (marschtempo). b. 1ste H o o f d g r o e p (langzaam) (2). c. 1ste tusschenspel (tempo, naar het marschtempo overhellend) (11). d. 1ste H o o f d g r o e p veranderd en ingekort. (Langzaam) (13). e. 2de tusschenspel (tempo als 1ste tusschenspel) (17). f. 2de H o o f d g r o e p (marschtempo) (2 maten vóór 21).

¹⁾ Programma der Maatsch. t. b. d. Toonkunst, afd. Utrecht, 23 Febr. 1914.

²⁾ De bijgevoegde nummers bij deze structuur-analyse hebben betrekking op de nummers in partitie en klavier-uittreksel.

TENTOONSTELLING

21 FEBR. TOT 2 MAART OOK ZONDAGS

INTERIEURS
EN MEUBELEN

ONTWERP

PAUL BROMBERG

LEIDER AFDEELING
MODERNE HUISRICHTING

METZ & LIBERTY
LEIDSCHESSTRAAT AMSTERDAM

UEBEL & LECHLEITER-
PLEYEL
PIANO'S

HESLENFELD
ROKIN 86
ROKIN 86

VLEUGELS
GÖRS & KALLMANN
IRMLER

Rose Schönberg
Leerares
Solo-Zang
Van de Veldestraat 2,
Lovenhuis
Telefoon 2.4958.
Sprekhuren.
Dinsdag en Donderdag
van 1-2 uur.

VAN DUREN'S

C. P. à la Sirène Corsetten
Paris

Ruime keuze der nieuwste modellen:
meer Taille, midden hoog, rug en heupen.

vlak. *Corset "Le Néos"* *Ceinture "La Néa"* v. D. F. Glénard.

Voorbehoedmiddelen tegen vrouwenziekten. Wacht U voor namaak.

• ROTTERDAM • UTRECHT • HAARLEM • NIJMEGEN • TILBURG • BREDA • ALKMAAR •

Corsetten
Magazijnen

KALVERSTRAAT 136

• TELEFOON 8178 •

LEIDSCHESSTRAAT 78

• TELEFOON 7851 •

Wekelijksch Verkooplokaal

VOOR INBOEDEL
EN KLEEDING

der firma

W. J. GERDING & Co. Makelaars
Leidschegracht 76, Tel. N. No. 9900

Houden elke veertien dagen
„extra veiling van fijn meubilair”

KONINKLIJK POSTPAPIER

DAMESPAPIER merk „Koningin Wilhelmina”
HEERENPAPIER „Prins Hendrik”
JONGEDAMESPAPIER „Prinses Juliana”

ALLEEN VERKRIJGBAAR BIJ

N. V. J. D. POSTHUMUS'
STEMPELFABRIEKEN

St. LUCIËNSTEEG 25 - AMSTERDAM

SPECIALITEIT IN GOUDEN ZEGELINGEN
MET WAPEN- OF MONOGRAM-GRAVURE

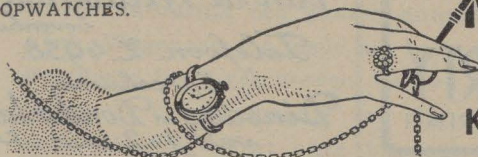
LEVERANCIERS V. H. POSTPAPIER VOOR PARTICULIER
GEBRUIK VAN Z. K. H. DEN PRINS DER NEDERLANDEN

FACES à MAIN in EDELE METALEN met
bijbehorende HALSKETTINGEN.

ZILVEREN en NIELLÉ ETUIS voor BRILLEN
en PINCENEZ.

HORLOGES gecombineerd met BARO- en
HOOGTE-METER.

STOPWATCHES.

M.A. GROEN & CO

OPTICIENS

JOAILLIERS

HORLOGERS

KEIZERSGRACHT 506

b/d LEIDSCHESTRAAT

Nederlandsche Kunst
kennen is Nederlandsche
Kunst liefhebben

BEZOEKT DE

Nederl. Opera

Directeur: G. H. KOOPMAN

**ANNEVELDT PITMAN
SCHOOL**

SINGEL 386 - TEL. C. 1554
AMSTERDAM

Dag- en Avondlessen

Conversatie in Talen

Violen, Violoncellen
en andere

Muziekinstrumenten

ook Juweelen

kunnen tegen billijke
premie worden verze-
kerd tegen alle schade
op de polis van

THE EXCESS Insurance Cy. Ltd.

Premie-offerte en inlichtingen bij
het Hoofdagentschap

Firma J. Herm. Schröder

Keizersgracht 391

Amsterdam

Telefoon 329 en 5970 N.

Kan gelden als de veranderde herhaling van het geheele 1ste Onderdeel.

2de Onderdeel.

3de Onderdeel.

- a. Gedeeltelijke herhaling 1ste H o o f d g r o e p (eerst heftig, dan langzaam) (29).
 - b. Tusschenspel (tempo als vroeger) thans uitgebreid (35).
 - c. Herhaling van een der thema's van de 2de H o o f d g r o e p (marschtempo, maar thans in zeer romantische stemming) (39).
- Doorwerkingsgroep waarin nieuwe thema's en voorts motieven uit de 2de Hoofdgroep muzikaal worden om- en doorgewerkt. (Hoofdzakelijk marschtempo) (43 tot 55).
- Geheele veranderde herhaling van het 1ste onderdeel (thans zonder tusschenspelen).
- a. Inleiding (55).
 - b. 1ste H o o f d g r o e p (57).
 - c. 2de H o o f d g r o e p (62).

Specht daarentegen vat de groep, door Wagenaar „veranderde herhaling van het geheele eerste onderdeel” genoemd, als „eerste doorvoering” op. Voor beide opvattingen is wat te zeggen.

De Inleiding bestaat uit een thema, dat, unisono door acht hoorns geblazen, aan het geheel van den satz als motto voorafgaat.

Kräftig. Entschieden.

8 HOORNS *ff*

f — *p*

Dit thema is prachtig van kernachtige kracht, die bestaat uit de energie van het rythme en een opvolging van tonen, die harmonisch niet aangevuld kunnen worden : dur of mol blijft onbestemd. Eerst later in de groote marsch treedt het thema duidelijk op in f-dur.

Na de onmiddellijk volgende inzinking, begint de expositie.

Schwer und dumpf

ob clar

baz ruba

fag.

tr.

tempo

f (trump)

pp

pp

pp

Vier, in wezen zeer verschillende motieven, groepeeren zich tot een eenheid. De roep der hoboën en clarinetten is een dier motieven, die Mahler elders aanduidt met „wie ein Naturlaut”. Bijzonder katakarakteristiek onderscheidt zich de kreet der trompetten :

trump ff

p

Een wild erop losstormend motief in de contrabassen is kenmerkend voor de hier heerschende, chaotische „Ur-stimmung”.

ff

In het middelpunt der periode, die door bovenstaand schema als „re hoofdgroep” is aangeduid, staat een thema, weer unisono door acht hoorns aangeheven :

Bewegt

Hoorns ff

rubato

accel

atempo

rit

atempo

fff

f

fff

Er volgt een fijn „tusschenspel”, ingeleid door houtblazer-accorden, die door een trillerketen van gedempte strijkinstrumenten een bijzondere schakeering verkrijgen.

f

Na vier maten voegt zich een zachte melodie der hobo erbij, afgewisseld door de solo-viool:

Karakteristiek is het, hoe ieder instrument met zijn eigen toonsoort onbekommerd en stoutweg naar voren springt. De viool zet het gezang der hobo in de mol-toonaard, voort in stralend D-dur. En plotseling vallen schrille schreeuwen der clarinetten in Des-dur uit.

In een periode van acht maten voor slagwerk-alleen (triangel, bekken, groote trom, tamboerijn, pauk) klinkt deze episode ten einde. De zware, slepende motieven der eerste hoofdgroep beginnen weder. Daarbij heft een groote bazuin-solo het thema aan, dat zoo juist optrad in de hoorns.

Wij zien hoe, behalve een passage der solo-viool, het heele motivische materiaal toevertrouwd is aan de blazers, en daarbij het slagwerk een tot soli verheven rol speelt. Dat past heelemaal bij het chaotische van deze muziek. Vooral is het een geniale vondst de naar voren tredende solobazuin de thema's te laten leiden.

Maar allengs komt in die gistende massa een geest van ordening. Wagenaar scheidt (iets te scherp) de beide hoofdgroepen in „onbewust leven in de natuur” en „bewust menschenleven” — hoe het zij, wij beleven een heel ont-

wikkelingsproces mede, motieven en themas worden hoe langer hoe bewuster en geconcentreerder, alles ordent zich tot de geweldige stoet, aan wiens rhythmendwang niemand ontkomt.

Iets dergelijks trachtte Mahler in den laatste satz der tweede symphonie te maken, waarbij de optocht der dooden tot het laatste oordeel hem voorzweefde in zijn phantaisie. Maar voor wie deze derde symphoniedoorleeft, wordt ook die scène klein en onschuldig in zijn herinnering. Ginds een — o, zeker zeer ernstig en verheven — spel op „Brettern, die die Welt bedeuten”, hier een kosmisch evenement.

De steeds grootere concentratie verlangt een grootere deelname van het strijkorkest aan de thematische vorming. Daardoor klinkt de toon warmer, en in het gevoel komt er inniger aaneensluiting aan de groote gemeenschap. „Wie aus weiter Ferne” nadert de stoet :

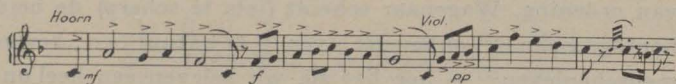
Nog is niet alles meegesleept in zijn rythme. Onbekommerd om het strenge marschtempo, dat den gemeenschappelijken wil uit, klinken stemmen uit de natuur, verstoord en haastig

Maar duidelijker nadert de marsch

Het „motto”-thema klinkt :

Bloemenmagazijn „ERICA”

v. BAERLESTRAAT 106
vroeger genaamd Roelof Hartstraat 175
b.h. Concert-Gebouw
(a. d. zelfden kant der straat)

TELEF. ZUID 443

beveelt zich beleefd bij U aan.

FOTO-CAMERA'S
IVENS & CO
AMSTERDAM
KALVERSTR.
115

DE REPR. CO.
L. 1077-10. 1914.

**ROBBERT
KALFF & CO**
AMSTERDAM.
HEERENGRACHT-270

ELECTRISCHE INSTALLATIES
N. V. TECHNISCH BUREAU
v/h **SCHADD & Co.**
KEIZERSGRACHT 322
naast „Felix Meritis” - AMSTERDAM
TELEFOON: Noord 4532 en Noord 8197
Filiaal te **UTRECHT - NIEUWE GRACHT 4**
Leveranciers van het Concertgebouw
Plannen en Prijsopgave kosteloos

FASHIONS FOR ALL
VALERIUSPLEIN 20
COSTUMES TAILLEUR
.. op maat ..
van Fl. 95.— af
TELEFOON ZUID 330
— **AMSTERDAM** —

Voor Abonnés wordt de gelegenheid opengesteld om tegen betaling van f 35.— voor het geheele winterseizoen een vaste plaats te reserveeren voor alle Abonnements-concerten. Uiterlijk 12 uur op den concertdag (voor concerten op Zondag des Zaterdag 12 uur) moet dan worden kennis gegeven of van de plaatsen zal worden gebruik gemaakt.

DE ADMINISTRATEUR

**BINNENLANDSCHE VAART
RISICO SOCIETEIT**

:: TELEFOON 1028 N. en 7321 N. ::
gevestigd te AMSTERDAM - ROKIN 69

en

**THE MARINE INSURANCE
COMPANY (Limited) van 1836**

gevestigd te LONDEN
sluiten verzekeringen

per Post, Van Gend & Loos en andere
Expeditiën op Geldswaardige Papieren,
:: Specie, Diamanten, Sieraden enz. ::

Spui 25, van Woustraat 9
p.C. Hoofstr. 99, te v. Swindenstr. 51

Concert-Directie: **ALS BACH & DOYER**, Kalverstr. 176, Amsterdam, Tel. N. 4009

CONCERTGEBOUW (Kl. Z.) - Zaterdag 1 Maart '19, 8 uur

**ROSE SCHÖNBERG'S
LEERLINGEN-CONCERT**

Aan den Vleugel: **ROSE SCHÖNBERG**

Blüthner-Vleugel van de Firma DUWAER & NAESSENS, Stadhouderskade

ENTRÉE f 1.50 en f 1.-, verh. met 10 pCt. v. Sted. Bel. en Auteursrecht

**DE GRUIJTER & Co's
MEUBELTRANSPORT-MIJ.**

**VERHUIZINGEN ONDER GARANTIE
BERGPLAATSEN VOOR INBOEDELS
- VERPAKKING VOOR OVERZEE. -**

CONCERTBUREAU „DE NIEUWE MUZIEKHANDEL”
HEILIGEWEG 5 — TELEFOON NOORD 1321 — AMSTERDAM

CONCERTGEBOUW (Kleine Zaal) - Zondag 2 Maart 1919 - 8 uur

EEN ENKELE AVOND

.. Voor hun vertrek naar Indië ..

SPEENHOFF en Vrouw

Geheel nieuw repertoire: Millioenair-Bolsjewiek, Vrouwenkiesrecht, Vrouwen en Mannen, Het Hofbal, Melkmoordenaars, Audiëntie bij Wilson, Burgerwacht, Woorden en Daden, Het komend Duitsche Volk, Pogrom, Revolutie, Rooyaards foetert, Wijnkoop, moet 't zoo? De Nieuwe Tijd, enz.

ENTRÉE f 2.-, 1.50 en 1.-, verhoogd met Sted. belasting. — Dagelijks verkrijgbaar bij „DE NIEUWE MUZIEKHANDEL”, Heiligeweg 5, Telefoon N. 1321 en 's avonds aan de Zaal

Het hobo-thema van het eerste tusschenspel, eerst in de oorspronkelijke gestalte voor hout-blazers, daarop door de violen met een rhythmische variant overgenomen :

Daartegen-in stijgt, den rhythmus nog scherper markerend, een trompetten-fanfare op :

Door de steeds wassende lawine wordt eindelijk alles medegesleept :

Hier worden verschillende themas en motieven schitterend gecombineerd en in steeds geweldiger stijging eindigt alles in een fanatieke gil. Het is alsof met banieren en fakkels bij hartstochtelijke kreten gezwaaid en gewapperd wordt : een volkomen opgaan in het gevoel der gemeenschap.

Hiermee ware het eerste onderdeel van dit geweldige symphonische epos in zijn verloop beschreven en de elementen aangeduid waarop het wezenlijk aankomt. En dit verloop keert in de reprise, ingeleid door het „motto”-thema, in hoofdzaak terug, hoewel aan details wordt veranderd.

Daartusschen staat een veranderde herhaling van de eerste beide hoofdgroepen met tusschenspel en de doorvoering. Karakteristiek doet zich weer de solo-bazuin hooren, nu „sentimenteel” klagend.

Baz. *Sentimental*

De „tweede hoofdgroep” doet zich in lyrische kleuren aan ons voor (ges-dur!), geplaatst in het middelpunt van de heele satz als eenige episode van zangrijken, weeken aard.

Hoorn *weich u. ausdrucksvoll.*

Daarop zet de „doorwerking” in met een marschmotief in de bassen. Iets dergelijks als waarmee Mahler reeds in de eerste satz der tweede symphonie de doorvoering begon, maar ook hier weer veel grootscher en daemonischer!

Vcl.
C. basscott *p*

Het technische aan dezen satz zou men al-fresco stijl kunnen noemen. De klank-dimensies zijn reusachtig. De thema-lijnen zijn met kolossaal breede streek geteekend. En toch blijft het klankbeeld volkomen doorzichtig; want de contrapuntische verdeeling is in één woord meesterlijk en eenig. Aanvullingsstemmen, figuratie en arabesken van welken aard dan ook, zijn totaal vermeden. Bewonderenswaardig is het evenwicht gehandhaafd tusschen de groepen onderling. Bij zoo buitengewoon sterke bezetting van blazers en slagwerk bestaat het gevaar dat het strijkersensemble, daar men het natuurlijk niet overeenkomstig versterken kan, overstemd wordt. Maar daarvan is geen sprake. De klankverhouding is ideaal.

In 't algemeen genomen zijn de vier groepen: houtblazers, koper, slagwerk en strijkers opvallend zelfstandig behandeld en tegenover elkander geplaatst. In de tutti spelen de gezamenlijke strijkers vrij vaak unisono; evenzoo

de verschillende houtblazers, die verscherpt door de Es-clarinetten zelfstandig tegenover de andere groepen de leiding eener melodie nemen.

* * *

In absoluut contrast met de eerste, staat de tweede afdeeling van het werk, — een contrast, dat aan de beide deelen der achtste symphonie doet denken. Hier in de „derde” omvat weliswaar de tweede afdeeling vijf op zichzelf afgeronde onderdeelen; maar deze vijf samen vormen toch een *eenheid* tegenover de eerste afdeeling.

Gelijk in de „achtste” symphonie verruimt zich ook het einde dezer symphonie weer tot de dimensies harer eerste afdeeling — zoo eischt het de harmonie van den bouw. Maar natuurlijk is de stemmingssfeer aan het einde een geheel andere dan in het begin. Na de romantische ervaringen der middendeelen en de verheerlijking van het engelkoor (in het vijfde deel), waartoe ons Nietzsche's diepe „Mitternachtslied” den weg baande, openen zich in het slotadagio de reine gebieden der zaligheid. Overlopend van innigheid, en in hoogste overgave begint het. Dan rijst het op tot een geweldige dom wier koepel, stralend in het verheerlijkend licht eener hemelsche zon, ons allen vereenigt in vroome verrukking.

Wij doorleefden in het eerste deel de aardsche gemeenschap, de gemeenschap van het bestaan, van de creatuur, die in de sociale gemeenschap der menschen haar hoogst georganiseerden vorm vindt. Aan het slot vereenigt ons Mahler tot de hoogere gemeenschap — die des geestes, des geloofs en der liefde.

C. R. M.

VIERDE DEEL.

(„Zarathustra's Mitternachtslied" van Nietzsche).

O Mensch ! Gieb Acht !
Was spricht die tiefe Mitternacht ?
Ich schlief.
Aus tiefem Traum bin ich erwacht !
Die Welt ist tief.
Und tiefer als der Tag gedacht.
Tief ist ihr Weh.
Lust tiefer noch als Herzeleid !
Weh spricht : Vergeh !
Doch alle Lust will Ewigkeit —
Will tiefe, tiefe Ewigkeit !

VIJFDE DEEL.

(„Armer Kinder Bettlerlied“ uit „Des Knaben Wunderhorn“.)

Es sungen drei Engel einen süßen Gesang,
Mit Freuden es im Himmel klang;
Sie jauchzten fröhlich auch dabei,
Das Petrus sei von Sünden frei.”

Denn als der Herr Jesus zu Tische sass,
Mit seinen zwölf Jüngern das Abendmahl ass,
So sprach der Herr Jesus: „Was stehest du hier,
Wenn ich dich ansehe, so weinest du mir.”

„Ach, sollt' ich nicht weinen, du gütiger Gott!
Ich hab' übertreten die zehn Gebot;
Ich gehe und weine ja bitterlich,
Ach komm', erbarme dich über mich!”

„Hast du denn übertreten die zehn Gebot,
So fall auf die Knie und bete zu Gott,
Und bete zu Gott nur allezeit,
So wirst du erlangen die himmlische Freud.”

Die himmlische Freud' ist eine selige Stadt;
Die himmlische Freud' die kein End' mehr hat.
Die himmlische Freude war Petro bereit
— Durch Jesum und allen zur Seligkeit!”

VERBETERING.

In het artikel „von Brucken Fock's symphonie" (in het programma van 1. 1. Donderdag 20 Februari 1919) zijn twee zinstorende fouten blijven slaan. —

Men leze op regel 4 : Nederlandsche inplaats van nederrijnsche muziekfeest ; op regel 13 : 1916 inplaats van 1918.

N.V. de Erven H. van Munster & Zoon - Amsterdam.